

Fonetiikan tutkijat etsivät keinoja englannin ääntämisen tukemiseen ja kieliperinnön säilyttämiseen Namibiassa

---

Suomessa hyvä englannin taito tuo usein lisätua työelämässä ja avaa ovia kansainvälistymiseen niin vapaa-ajalla kuin uralla. Namibiassa englannin kielitaito puolestaan on koulutuksen avain, jota ilman opinnoissa eteneminen voi muuttua mahdottomaksi. Monien paikallisten alkuperäiskielten arvostus on vähäistä, eikä niillä ole mahdollista saada opetusta ensimmäisten kouluvuosien jälkeen. Tanssi uhanalaisten kielten ja foneettisen maailman tulkkina (Tiede, Tanssi ja Fonetiikka, T&T&F) on Turun yliopiston Learning, Age & Bilingualism -laboratorion (LAB-lab) kolmevuotinen hanke, jonka tavoitteena on fonetiikan keinoin helpottaa siirtymää kotikielisestä opetuksesta englanninkieliseen koulunkäyntiin sekä lisätä kielellisen monimuotoisuuden arvostusta Namibiassa.

Julkaistu: 30. marraskuuta 2022 | Kirjoittaneet: Katja Haapanen, Antti Saloranta, Kimmo U. Peltola, Henna Tamminen ja Maija S. Peltola

Tanssi uhanalaisten kielten ja foneettisen maailman tulkkina -hanke

Namibiassa puhutaan kymmeniä kieliä, joista osa on alkuperäisiä bantu- ja khoisankieliä ja osa siirtomaa-aikaisia germaanisiksi kieliä, kuten saksa ja afrikaans. Suurin osa namibialaisista on monikielisiä ja usein ihmiset käyttävät esimerkiksi kotona, koulussa ja ystäväpiirissä eri kieliä. Virallinen kieli on englanti, jota puhuu äidinkielenään vain pieni osa namibialaisista. Englanti valittiin maan viralliseksi kieleksi siirtomaa-ajan jälkeen muun muassa siksi, että sitä käytettiin jo laajasti eri puolilla Namibiaa ja siihen liittyi enemmän positiivisia asenteita kuin entisiin siirtomaakieliin, kuten afrikaansiin ja saksaan. Lisäksi englannin ajateltiin helpottavan kansainvälistä kommunikointia (Norro, 2022). Namibian virallisen opetussuunnitelman ja perustuslain mukaan kielten opetuksen tavoitteena on sekä ylläpitää että elvyttää paikalliskieliä

sekä edistää englannin roolia virallisena kielenä ja pääasiallisena kansainvälisenä viestintäkielenä (National Institute for Educational Development, 2016). Koulun ensimmäisillä luokilla on englannin lisäksi tarjolla opetusta kymmenellä yleisimmällä paikalliskielellä, mutta neljännessä luokasta eteenpäin opetuskielenä on vain englanti. Englannin virallinen asema voi entisestään rajoittaa muiden kielten puhujien koulutusmahdollisuuksia, sillä osalle omakielistä opetusta on tarjolla vain ensimmäisinä kouluvuosina ja osalle ei lainkaan ja mahdollisuudet riittävän englannin taidon saavuttamiseen vaihtelevat. Monilla koulukielten ulkopuolisilla alkuperäiskielillä onkin vain vähän puhujia ja ne ovat kuihtumis- tai katoamisvaarassa (Norro, 2021a, 2022).

Kuva 1. Namibian pääkaupunki Windhoek lintuperspektiivistä. Kuva: Katja Haapanen.

Tanssi uhanalaisten kielten ja foneettisen maailman tulkkina (T&T&F) on Koneen säätön rahoittama hanke, jolla on kaksi päätavoitetta: Helpottaa fonetiikan keinoin englanninkielisellä koulutiellä etenemistä sekä säilyttää ja elvyttää kaikkein huonoimmassa asemassa olevia namibialaisia kieliä ja kulttuureja. Ensimmäisen tavoitteen saavuttamiseksi luomme fonetiikan tutkimukseen perustuvia, kielikohtaisesti räätälöityjä harjoitusmateriaaleja suullisen englannin opettamisen tueksi. Toisen tavoitteen puitteissa nauhoitamme ja arkistoimme suullisia kertomuksia historiallisista tapahtumista eri namibialaiskielten puhujilta sekä nostamme namibialaisten kielten kirjjon valokeilaan vertaisoppimisen ja tanssitaiteen avulla. Rakennamme parhaillaan yhteistyöverkostoja paikallisten kielientukijoiden ja opettajien kanssa.

Fonetiikan tutkimuksella luodaan englannin harjoitteita ja säilytetään kieliperintöä

Yksi vieraan kielen oppimiseen keskittyvän fonetiikan tutkimuksen teoreettisista peruspilareista on, että ensikieli vaikuttaa uusien kielten oppimiseen äänteellisellä tasolla (Best & Tyler, 2007; Flege & Bohn, 2021). Jos puhujalla on useita ensikieliä, ne muodostavat yhtä ensikieltä vastaavan kielijärjestelmän (Peltola ym., 2012) ja vaikuttavat vastaavalla tavalla uusien kielten myöhempään oppimiseen. Kielten äännejärjestelmiä vertailemalla voidaan ennakoida, mitkä äänteet uudessa, opittavassa kielessä ovat puheen ymmärtämisen ja ääntämisen kannalta haastavimpia oppia. Hankkeessa kehitetäänkin foneettisen analyysin avulla mahdollisimman hyvin toimivia englannin kielen suullisia harjoitteita useille namibialaisille kielille, jotta ääntämisen oppiminen saisi hyvät lähtökohdat puhujien kielitaustat huomioiden. Siirtyminen englanninkieliseen opetukseen on namibialaisissa kouluissa hyvin äkkinäinen ja sen yhteyttä esimerkiksi koulunkäynnin keskeyttämiseen on spekuloitu (Norro, 2021b). Lisäksi namibialaiset opettajat pitävät kielipolitiikan käytännön toteuttamista haastavana (Norro, 2021b). Harjoitteet toteutetaan Sanako Oy:n verkko-oppimisalustalla, mikä mahdollistaa niiden etäkäytön Namibiassa myös hankkeen jälkeen.

Pyrimme ylläpitämään oppijoiden motivaatiota suunnittelemalla harjoitteet mahdollisimman kiinnostaviksi ja kouluarkeen nojaaviksi. Harjoitteet räätälöidään kielikohtaisiksi kullekin hankkeessa käsiteltävälle kielelle ottamalla huomioon ensikielen vaikutukset englannin äänteiden oppimiseen. Lisäksi harjoitteet suunnitellaan sanastollisesti yhteneviksi kielten välillä, jotta koulunkäynnin ja jokapäiväisen elämän kannalta oleelliset aihepiirit tulevat katetuiksi.

Tärkeänä osana hanketta on namibialaisten kielten elvytys ja säilyttäminen sekä suuren yleisön kielitietoisuuden lisääminen sekä Suomessa että Namibiassa. Tallennamme uhanalaisten ja vaikeassa asemassa olevien namibialaiskielten puhujilta suullisia kertomuksia ja haastatteluja historiallisista tapahtumista heidän kotikielillään ja englanniksi. Haastattelut käsittelevät kulttuurihistoriallisesti ja kansanperinteisesti kiinnostavia aiheita liittyen Suomen ja suomalaisten läsnäoloon Namibiassa. Tavoitteena on tallentaa mahdollisimman monipuolisesti eri paikalliskieliä. Haastattelut arkistoidaan sekä suomalaisten että namibialaisten tutkijoiden ja opettajien käyttöön Turun yliopiston historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen arkistoon. Haastattelumateriaalia käytetään myös kielitietoisuutta ja kielten arvostusta korostavassa tanssiteatteriesityksessä, jonka toteuttaa turkulainen [Tanssiteatteri ERI \(https://eri.fi/\)](https://eri.fi/) vuonna 2024.

Ensimmäiset aineistot

Aineistonkeruu aloitettiin Namibiassa keväällä 2022. Hankkeen ensimmäinen matka suuntautui Namibian pääkaupunkiin Windhoekiin, ja tutkimustiloina toimivat Namibian yliopiston (University of Namibia, UNAM) pääkampuksella toimivan Turun yliopiston Future Tech Labin tilat. Hankkeen aineistonkeruun Windhoekissa mahdollistivat hankkeen yhteistyökumppanit professori Erkki Sutinen ja kampuskoordinaattori Lannie Uwu-khaeb (Turun yliopisto/UNAM, Future Tech Lab).

Matkan aikana tutkijamme pääsivät tutustumaan UNAMin henkilökuntaan ja luomaan pohjaa mahdolliselle LAB-labin ja paikallisten tutkijoiden väliselle yhteistyölle hankkeen aineistonkeruun parissa.

Kuva 2. LAB-labin kannettava laboratorio käytössä UNAMin tiloissa. Kuva: Katja Haapanen.

Matkan aikana tutkimukseen osallistui kuusi aikuista vapaaehtoista, jotka kaikki puhuivat useita kieliä. Hankkeen tässä vaiheessa osallistujien ikää tai kielitaustaa ei rajata, vaan tavoitteena on kerätä aineistoa mahdollisimman laajasti eri namibialaisten kielten puhujilta. Äidinkieliä olivat khoeekhogowab, subia, oshiwambo, setswana ja englanti. Lisäksi osallistujat kertoivat käyttävänsä muina kielinä esimerkiksi afrikaansia, otjihereroa, saksaa ja shonaa. Kukin vapaaehtoinen osallistui sekä haastattelunauhoitukseen että foneettiseen ääntämisharjoittelukokeeseen. Analysoimme ääninäytteitä akustisesti ymmärtääksemme eri kielitaustojen luomia lähtökohtia englanninkieliseen opetukseen namibialaisissa kouluissa. Kumpaakin aineistoa hyödynnetään englannin suullisten harjoitteiden suunnittelussa ja luomisessa. Ääntämisharjoittelussa käytettiin LAB-labin aiemmissä tutkimuksissa käytettyjä koeasetelmia (Immonen ym., 2022; Peltola ym., 2017; Saloranta ym., 2020; Tamminen ym., 2015), mikä mahdollistaa tutkimustulosten vertailun muista kielitaustoista tulevien puhujien harjoittelutuloksiin.

Tieteellisestä tutkimuksesta kohti taiteellista toteutusta

Hankkeen ensimmäinen vuosi lähenee loppuaan ja tutkimusryhmän viimeisin Namibian-matka toteutui marraskuussa 2022. Matkan tavoitteena on laajentaa nykyisiä aineistoja sekä aloittaa erityisesti englantiin keskittyvien sanastoaineistojen kerääminen. Tällä kertaa matka ulottuu myös Namibian pohjoisosaan, missä tavoitteena on kerätä lisää haastatteluja ja laajentaa tutkimuksen aineistoa myös harvinaisempiin namibialaisiin kieliin.

Vuosina 2023–2024 tutkimusryhmä vierailee säännöllisesti Namibiassa ja rakentaa yhteistyötä namibialaisten tutkijoiden kanssa. Tutkimusaineiston karttuessa pääsemme luomaan englannin suullisia harjoitteita eri kieliryhmille sekä käynnistämään hankkeen taiteellisen ulottuvuuden, josta vastaa Tanssiteatteri ERI. He luovat haastatteluissa kerättyjen nauhoitteiden äänimaailmojen ympärille tanssiteatteriesityksen, jolla lisätään kielten moninaisuuden arvostusta ja kielitietoisuutta. Näytöksiä järjestetään Turussa ja esitys näytetään suoratoistona myös Namibiassa ja muualla Suomessa.

Katja Haapanen on fonetiikan tutkija sekä asiantuntija Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen KiVe-hankkeessa.

Antti Saloranta on fonetiikan tutkija.

Kimmo U. Peltola on fonetiikan yliopisto-opettaja..

Henna Tamminen on fonetiikan yliopisto-opettaja.

Maija S. Peltola on fonetiikan professori.

Kaikki kirjoittajat työskentelevät Turun yliopiston fonetiikan oppiaineen Learning, Age & Bilingualism -laboratoriossa (LAB-lab).

Lähteet

Best, C. T. & Tyler, M. D. (2007). Non-native and second-language speech perception: Commonalities and complementarities. Teoksessa M. J. Munro & O.-S. Bohn (Toim.), *Language Experience in Second Language Speech Learning: In Honor of James Emil Flege*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Flege, J. & Bohn, O.-S. (2021). The revised speech learning model (SLM-r). Teoksessa R. Wayland (Toim.), *Second Language Speech Learning: Theoretical and Empirical Progress*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Immonen, K., Alku, P. & Peltola, M. S. (2022). Phonetic listen-and-repeat training alters 6–7-year-old children's non-native vowel contrast production after one training session. *Journal of Second Language Pronunciation*, 8(11), 95–115.

National Institute for Educational Development (2016). *The National Curriculum for Basic Education*. National Institute for Educational Development: Namibia. Saatavilla: <https://www.nied.edu.na> (<https://www.nied.edu.na>)

Norro, S. (2021a). Kielten kirjo haasteena Namibian kouluissa. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 12(4).

Norro, S. (2021b). Namibian Teachers' Beliefs about Medium of Instruction and Language Education Policy Implementation. *Language Matters: Studies in the Languages of Southern Africa*, 52(3), 45–71.

Norro, S. (2022). Factors affecting language policy choices in the multilingual context of Namibia: English as the official language and medium of instruction. *Apples-Journal of Applied Language Studies*, 16(1), 1–20.

Peltola, K.U., Alku, P. & Peltola, M.S. (2017). Non-native speech sound production changes even with passive listening training. *Linguistica Lettica*, 25, 158–172.

Peltola, M. S., Tamminen, H., Toivonen, H., Kujala, T. & Näätänen, R. (2012). Different kinds of bilinguals—Different kinds of brains: The neural organisation of two languages in one brain. *Brain and Language*, 121(3), 261–266.

Saloranta, A., Alku, P. & Peltola, M. S. (2020). Listen-and-repeat training improves perception of second language vowel duration: Evidence from mismatch negativity (MMN) and N1 responses and behavioral discrimination. *International Journal of Psychophysiology*, 147, 72–82.

Tamminen, H., Peltola M.S., Kujala, T. & Näätänen, R. (2015). Phonetic training and non-native speech perception - new memory traces evolve in just three days as indexed by the mismatch negativity (MMN) and behavioral measures. *International Journal of Psychophysiology*, 97, 23–29.

Artikkeliin viittaaminen

Haapanen, K., Saloranta, A., Peltola, K. U., Tamminen, H. & Peltola, M. S. (2022). Fonetiikan tutkijat etsivät keinoja englannin ääntämisen tukemiseen ja kieliperinnön säilyttämiseen Namibiassa. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 13(6). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-marraskuu-2022/fonetiikan-tutkijat-etsivat-keinoja-englannin-aantamisen-tukemiseen-ja-kieliperinnon-sailyttamiseen-namibiassa> (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-marraskuu-2022/fonetiikan-tutkijat-etsivat-keinoja-englannin-aantamisen-tukemiseen-ja-kieliperinnon-sailyttamiseen-namibiassa>)